

KOVÁCS GABRIELLA

Julesz Máté: Az orvosi jog aktualitásai. Az eutanáziától a klónozásig*

Az orvosi jog, hasonlóan a többi jogterülethez, folyton változó joganyag és kazuisztika. A joganyag folyamatos fejlődése, változása miatt szükséges időről-időre feldolgozni, összefoglalni a tudományterületet érintő változásokat. A szerző 2010 óta kutatja az orvosi jogot, és már több tudományos cikke jelent meg e témakörben mind jogi tudományos folyóiratokban, mind pedig az Orvosi Hetilapban.

Előljáróban szeretném kiemelni, hogy a szerző kellő részletességgel dolgozza fel műveiben az orvosi jogot, számba véve annak kialakulását és fejlődését, jelenkori aktualitásait és a legfontosabb problémaköröket.

Az orvoslás és a jog kapcsolata nem új keletű, már az időszámításunk előtti korszakból, Hamurabi király (Kr. e. 1792 – 1750 vagy Kr. e. 1728 – 1686 között uralkodott) törvénykönyvében megtaláljuk az orvosi jog kialakulásának előzményeit. A jogtörténetben több 1000 év elteltével a X. században alakult meg az első európai orvosi iskola. Magyarországon az egészségügyi-orvosi jog csírái Könyves Kálmán törvényeiben jelentek meg. Ezt követően a jogtörténetben a közegészségügyet és az orvosi gyakorlatot szabályozó jelentősebb törvénycikkek, törvénygyűjtemények láttak napvilágot, majd fokozatosan kezdett fejlődni e jogterület. Az orvosi jog mint jogterület fogalmának definiálása nem egyértelmű, igen nagy területet fog át, amelybe beletartoznak mind a büntetőjogi, mind a magánjogi aspektusok, ezért nehéz egységes fogalmat alkotni.

A szerző *Az orvosi jog aktualitásai* című művében a legfőbb, orvosi jogba tartozó olyan problémakörökkel foglalkozik mint az eutanázia, a gyermek nemének fogantatás előtti megválasztása, az emberen végzett kutatás, egészségügyi termék hamisítása, dopping, az egészségügyi önrendelkezési jog, szalutogenezis és munkaegészségügy, abortusz, klónozás, kábítószeres és új pszichoaktív anyagok, valamint a titoktartás kérdése. A könyv tartalma ebben a logikus, következetes és áttekinthető struktúrában épül fel

Az első fejezet az eutanázia kérdésével foglalkozik. Témaválasztása rendkívül időszerű, hiszen az eutanázia kétségtávolan korunk egyik legvitatottabb kérdése. Igen megosztottak az eutanáziát támogatók mind nemzetközi, mind hazai szinten. A szerző e fejezet középpontjába állítja

* Medicina Könyvkiadó Zrt., Budapest, 2016. 176 oldal

a kegyes halál dilemmáját, definiálja az eutanázia típusait, és kellő részletességgel, pontossággal, külföldi és hazai forrásanyagokat feldolgozva fejt ki, hogy mi a jogi szabályozás Magyarországon és ezzel összehasonlítva más államokban, Hollandiában, Belgiumban és Luxemburgban. Továbbá, a nemzetközi vonatkozások tekintetében a szerző külön fejezetet szán az aktív eutanáziához, valamint az asszisztált öngyilkossághoz fűződő szabályozás kidolgozásáról Uruguay, Ausztrália és az USA vonatkozásában. Elmondható, hogy a szerző igen komplex képet ad a mind a külföldi, egyes országokat érintő, mind a hazai szabályozásról. A hazai álláspont szerint Magyarországon tilos az eutanázia minden típusának alkalmazása. A szerző összefoglalóan kifejti azt is, hogy mi az eutanázia polgári jogi alapja, illetve a büntetőjogi és közigazgatási jogi következménye. Mondhatni, a szerző az eutanázia kérdéskörének szakértője, hiszen több művében is foglalkozott e kérdéssel, az *Orvosi Hetilapban* megjelent „Aktív eutanázia Kolumbiában és asszisztált öngyilkosság Kaliforniában” c. tudományos cikkében (2016/5. szám), valamint „Aktív eutanázia vagy asszisztált öngyilkosság?” című írásában (2016/40. szám).

A könyv második egysége a gyermek nemének fogantatás előtti megválasztása problémakörét érinti, a fejezet fókusza az e mellett és ellen szóló érvekre helyezi a hangsúlyt. E vonatkozásban hivatkozik a szerző az Oviedói Egyezményre, amely értelmében a születendő gyermek nemének megváltoztatására irányuló orvosi tevékenység csak akkor megengedett, ha nemhez kötötten öröklődő betegség elkerülése érdekében van rá szükség. Majd a szerző összehasonlítja az USA és az európai, kínai és indiai országok által alkalmazott gyakorlatot. Míg az USA-ban családtervezési céllal (*family balancing*) is szabad a születendő gyermek nemének fogantatás előtti megválasztására irányuló beavatkozást végezni, addig az európai, a kínai, és indiai egészségkultúra konzervatívabb irányvonalat képvisel a kérdés tekintetében. Hazánk jogrendje kifejezetten bűncselekménynek minősíti azt az orvosi eljárást, amellyel meghatározzák a családban élő gyermekek arányát. Egyebekben hazánk harmonizál az Oviedói Egyezményben rögzített irányvonallal. Érdekesként megtudhatjuk a műből, hogy a cselekmény büntető törvénykönyv általi fenyegettsége okán hazánkban nincs gyakorlata az ilyen beavatkozásoknak. A továbbiakban a szerző jogszabályokra való hivatkozással írja le a Magyarországon uralkodó gyakorlatot, amely szerint bár részesei vagyunk az Ovideói Egyezménynek, mégis a magyarországi népességcsökkenés kellő indok volna ahhoz, hogy *family balancing* céljából is megengedjük a születendő gyermek nemének megválasztását. Álláspontom szerint e fejezetben kellő képet kapunk a Magyarországon nem igen ismert és gyakorolt orvosi beavatkozásról és annak jogi megítéléséről mind a nemzetközi jogi, mind a hazai jogrendszer szintjén.

A könyv 79–88. oldaláig az egészségügyi önrendelkezési joggal foglalkozik. A kezdő fejezet elhelyezi a jogrendszerünkben e jogot és megfelelően hivatkozik az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvényre, amelynek 15. §-a nevesíti az egészségügyi önrendelkezés jogát, majd a szerző ismerteti a törvényi definíció lényegét, amely szerint az önrendelkezési jog gyakorlása keretében a beteg szabadon döntheti el, kíván-e egészségügyi ellátást igénybe venni, illetve annak során

mely beavatkozások elvégzésébe egyezik bele, illetve melyeket utasít vissza. Ezt követően, a második fejezetben a szerző komplex jogi képet ad az egészségügyi önrendelkezési jogról, számításba véve annak alkotmányjogi, emberi jogi és büntetőjogi vonatkozásait. Álláspontom szerint a fejezet kiválóan felépített – a jogszabályi hierarchiát követő – sorrendben hivatkozik az egyes törvényekre, jogszabályhelyekre, amelyek kapcsolatban állnak az egészségügyi önrendelkezési joggal. Elsőként nevesíti a szerző, hogy az egészségügyi önrendelkezési jog az Alaptörvényből levezethető, majd hivatkozik az Alaptörvény XX. cikkére, amely rögzíti, hogy „mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez”, amelynek érvényesülését az egészségügyi ellátás megszervezésével biztosítja az állam. Majd az Alaptörvény II. cikkére, azaz „az emberi méltóság sérthetlenségére” találunk hivatkozást, amellyel összefüggésben az Alkotmánybíróság azon álláspontját is ismerteti a szerző, miszerint az emberi méltóság része az egészségügyi önrendelkezési jog. A legfőbb jogszabályhelyek és összefüggéseik ismertetését követően a szerző saját véleményét formál és tágabb értelemben, távolabbról vizsgálja az egészségügyi önrendelkezési jog alapjogi összefüggéseit. Megállapítja, hogy az „emberi méltósághoz való jog” mint alapjog mellett a „testi- és lelki egészség” alapjogára is lehet utalni, hivatkozni. Meglátásom szerint a szerző számításba vette a legjelentősebb hazai jogforrásokat, amelyekből levezethető, illetve amelyekkel kapcsolatba hozható az egészségügyi önrendelkezési jog. Másrészt, a jogforrások ismertetésén túl, hivatkozást tesz egy-egy jelentősebb Kúriai és BH határozatra, egyebekben azonban a témához kapcsolódó bírói gyakorlat mélyebb feldolgozása kapcsán hiányérzetem alakult ki. Ugyanakkor, továbbhaladva a fejezetben, láthatjuk-olvashatjuk, hogy a szerző kellő részletességgel vette számba nemcsak a hazai, hanem a nemzetközi jogforrásokat, jogirodalmat is az egészségügyi önrendelkezési jog kérdéskörének tekintetében. Találunk hivatkozást a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányára, amely igen jelentős jogforrás, hiszen nemzetközi jogi vonatkozásban, a 12. cikk 1. pontjában ez rögzíti „a testi és a lelki egészség legmagasabb szintjét”. A nemzetközi dokumentumon/jogforráson kívül más, európai szintű joganyagra is találunk hivatkozást, nevezetesen az Európa Tanács 1997. évi, az emberi jogokról és biomedicináról szóló egyezményre (Ovideoi Egyezmény), amelynek 5. cikke általános szabályként fogalmazza meg, hogy egészségügyi beavatkozás csak azután végezhető, ha abba az érdekelt személy szabadon tájékozott beleegyezését adta. Az alkotmányjogi- és magánjogi kidolgozást követően olvashatunk az egészségügyi önrendelkezési jog büntetőjogi vonatkozásairól, melyek közül jelentős, hogy az egészségügyi önrendelkezési jog megsértése a bűncselekmény kategóriába tartozik. A szerző megnevezi az első törvényt (1978. évi büntető törvénykönyv 1998. évi XXII. törvény általi módosítás), amely bűncselekményi tényállást fogalmazott meg az egészségügyi önrendelkezési jog megsértése vonatkozásában, majd megnevezi azt is, hogy a jelenleg hatályos Büntető törvénykönyv miként rendelkezik e jog megsértésével kapcsolatban, és néhány gondolattal kifejti annak eljárásjogi és bírói gyakorlati oldalát. Véleményem szerint igencsak

növelné e rész érdekességét és kissé a kérdéskör kidolgozottságát is, ha konkrét büntetőjogi példákat is hozna a szerző az egészségügyi önrendelkezési jog büntetőjogi kategóriába történő megszegésével kapcsolatban. Ugyanakkor megjegyzem, hogy tankönyvnyi terjedelmet lehetne írni mindezen vonatkozásokról, e könyvnek pedig nem az a célja, hogy mély részletességgel kidolgozza a részletkérdéseket is. Amennyiben kritikai észrevételt kell megfogalmaznom e fejezettel kapcsolatban, annyit szeretnék megjegyezni, hogy a fejezet nem tartalmaz bevezető rendelkezéseket, amelyből az olvasó átfogó képet kaphatna a jog kialakulásáról és fejlődéséről. A bevezető rész hiánya szembetűnő számomra, ugyanis a többi fejezetben megszokhatjuk, hogy a szerző „alapvetések”, „bevezető”, vagy „történeti előzmények” címszó alatt az adott fejezetben tárgyalt rész jogszabályi előzményeit, fontosságát, aktualitását összefoglalja, bemutatja.

A könyv utolsó fejezete az orvosi titoktartáshoz való jog témakörét dolgozza fel. E témakör szerves részét képezi a korábbi fejezeteknek és összességében elmondható, hogy a teljes orvosi jognak és etikának az alapja. A szerző néhány bevezető gondolattal elhelyezi az titoktartáshoz való jogot a jogrendszeren belül, ebben a körben megismerteti az olvasóval, hogy az orvos tudomására jutott magántitok tiszteletben tartása a beteg személyhez fűződő joga, amelyet mind a polgári jog, mind pedig a büntetőjog – az emberi méltóságról és az egyes alapvető jogok elleni bűncselekményekről szóló fejezet – védelmez. A szerző megfelelően definiálja, hogy a beteg jogosult az orvosi titoktartásra, azaz arra, hogy az egészségügyi ellátásban részt vevő személyek az ellátás során tudomásukra jutott személyes és egészségügyi adatait csak az arra jogosult személlyel közöljék, és azokat bizalmasan kezeljék. A betegnek joga van arról nyilatkozni, hogy betegségéről, annak várható kimenetéről kiknek adható felvilágosodás, illetve, hogy kiket zár ki egészségügyi adatainak részleges vagy teljes megismeréséből. A fejezet felépítése tekintetében a szerző összefoglalót ad a titoktartáshoz fűződő jog megsértésének polgári, büntetőjogi és közigazgatási jogi következményéről. E körben szól az etikai felelősség és a mediáció kérdéséről is. Elmondható, hogy a szerző minden lehetséges jogi oldalról körüljárta a témakört és komplex képet adott az orvosi titoktartáshoz való jog jogi összefüggéseiről. Amennyiben kritikai észrevételt lehet megfogalmazni, akkor e fejezet tekintetében elmondható, hogy a téma orvosi jogon belüli fontossága, annak mint Ptk.-ban nevesített személyhez fűződő jogi volta és e jog fontossága indokolná azt, hogy nagyobb terjedelemben legyen kifejtve. Összehasonlítva a korábbi fejezetek terjedelmével e fejezet – a téma jelentőségét figyelembe véve – csekély figyelmet kapott az olvasó szempontjából.

Összességében, a mű szerzője jelentős mértékben felhasználta a rendelkezésére álló, nagy mennyiségű jogirodalmat; széles körben körüljárta a problémákat, kellő képet adott azok történeti előzményeiről, aktualitásáról, számba vette a hazai és a nemzetközi jogi álláspontokat is, több jogterület szempontjából megközelítette azokat, ennek kapcsán számos szakirodalmi forrást megismert, ellentétes álláspontokat ütköztetett. A dolgozatban világosan elkülönül az író és a hivatkozott tudósok álláspontja. Az olvasó tisztán átláthatja, hol jelenik meg az író saját álláspontja,

illetve mely elméletek származnak más szerzőktől, jogtudósoktól, amelyeket a szerző kellően kifejtett, alátámasztva, vagy épp ellenvéleményt megfogalmazva saját nézetével szemben. E vonatkozásban elmondható, hogy a szerző következtetései világosak, logikusan felépített gondolatmenetről árulkodnak.

Értékelésem végére hagyom a formai szempontokat. A könyv tartalomjegyzéke logikusan, áttekinthetően szerkesztett, tartalmazza mind a fő, mind az alcímeket, így az olvasó könnyen eligazodik. A hivatkozott joganyagból, a lábjegyzetelésből és tartalomjegyzékből kitérnek, hogy az író a témához kapcsolódó joggyakorlatban kellően elmélyedt, megismerte az egyes problémakörökkel kapcsolatos bírósági joggyakorlatot is, valamint igen nagy terjedelemben felhasználta a témakörök kapcsán fellelhető hazai és külföldi szakirodalmat. Ennek eredményeként nemcsak az aktuális jogi szabályozást, hanem a témához kapcsolódó jogtörténetet is feldolgozta. A könyv nyelvezete érthető, a fogalmazásmód közérthető, és tudományos is egyben, így a laikusnak is könnyen olvasható annak logikus felépítettsége és gördülékeny megfogalmazása okán.

Julesz Máté munkája elismerésre méltó az orvosi joggal foglalkozó szakemberek körében. Kellő szakmaisággal, szakmai alázattal és körültekintéssel tárgyal egy széles és folyamatosan változó, fejlődő jogterületet. A szerző által vállalt célkitűzés, vagyis az orvosi jog aktualitásainak feldolgozása teljesül a műben, ennek megfelelően az olvasó hasznos és széleskörű ismeretekkel gazdagodik, nem marad hiányérzete a mű elolvasása után.

•
Kassák Lajos: Panderma 5